

СПИСАНИЕ „ЗДРАВНИ ГРИЖИ“, БРОЙ 1/2023

РЕЗЮМЕТА НА ПУБЛИКУВАНИТЕ СТАТИИ В БРОЯ

ПРИЛОЖЕНИЕ НА FRAX В МЕТОДИКАТА ЗА ДЕЙНОСТТА НА СВОБОДНО ПРАКТИКУВАЩИТЕ ПРОФЕСИОНАЛИСТИ ПО ЗДРАВНИ ГРИЖИ

С. Владева¹, В. Георгиева¹, Е. Кирилова², М. Ковачев³, Н. Кирилов³

¹Катедра „Здравни грижи“, Медицински факултет, Тракийски университет - Стара Загора

²Факултет по обществено здраве, Университет „Асен Златаров” - Бургас

³Медицински факултет, Медицински университет - Плевен

Резюме: Остеопорозата е социално-значимо заболяване с висок приоритет за общественото здраве. През 2020 г. за България е създаден Националния модел за остеопорозен фрактурен риск (FRAX). Той е утвърден за нуждите за профилактика и лечение на остеопорозата у нас. Специалистите по здравни грижи могат да осъществяват самостоятелно определени здравни дейности, регламентирани в нормативни документи. **Целта** на проучването е въз основата на научни доказателства да препоръчаме калкулатора FRAX като елемент на националната Методика за дейността на свободно практикуващите професионалисти по здравни грижи, като се основаваме на самостоятелно проучване за самооценка на възможността за използване на FRAX от медицински сестри при определяне на риска от фрактури като грижа за пациента. Задачите включват анкетиране на медицинските сестри от извънболничната помощ за осъществяване на самостоятелно прилагане на инструмента FRAX при пациенти над 50-годишна възраст. **Материал и методи:** Проучването се проведе през 2021 и 2022 г. В него участие взеха 51 медицински сестри, работещи с пациенти с фрактурен риск в извънболничната медицинска помощ на областите Стара Загора, Ямбол, Шумен, Хасково, Сливен и Плевен. Средната възраст на участниците е $47 \pm 9,4$ г, а професионалният им стаж е над три години. Използван е анкетен метод. **Резултатите** показват, че медицинските сестри не изпитват затруднения при използването на инструмента FRAX. Относно възможността медицинските сестри самостоятелно да определят FRAX в своята практика 92,16% от анкетиранияте отговарят положително. Невъзможност за справяне с калкулатора изразяват 7,84% от тях. Получените резултати позволяват точна насока за прилагането на адекватни грижи за костно здраве. **Изводи:** Новите законодателни реалности позволяват на специалистите по здравни грижи да проявят компетентност за независимо диагностициране на необходимите здравни грижи и да постигнат успех в профилактиката на социалнозначимото заболяване остеопороза при възрастни хора. Използването на инструмента FRAX от медицински сестри е достъпно и ще повиши тяхната компетентност в превенцията на остеопорозата. Участието на медицинските сестри в грижата за костното здраве на възрастни хора е ключов ресурс на съвременната медицинска помощ, който трябва да бъде използван.

Ключови думи: остеопороза, професионалисти по здравни грижи, FRAX, самооценка, медицински сестри, методика, алгоритъм

APPLICATION OF FRAX IN THE METHODOLOGY OF THE ACTIVITY OF INDEPENDENT HEALTHCARE PROFESSIONALS

S.Vladeva¹, V. Georgieva¹, E. Kirilova², M. Kovachev³, N. Kirilov³

¹Medical Faculty, Trakia University - Stara Zagora

²Faculty of Public Health, Asen Zlatarov University - Burgas

³Faculty of Medicine, Medical University - Pleven

Abstract. Osteoporosis is a socially significant disease with a high public health priority. In 2020, the National Osteoporotic Fracture Risk Model (FRAX) was created for Bulgaria. It is approved for the prevention and treatment of osteoporosis in our country. Health care specialists can independently carry out certain health activities regulated in regulatory documents. **The aim** of the study is to use evidence to recommend the FRAX calculator as an element of the national Practice Methodology for independent health care professionals, based on a self-assessment study of the feasibility of using FRAX by nurses in determining the risk of fractures as patient care. Tasks included surveying outpatient care nurses to self-administer the FRAX tool in patients over 50 years of age. **Material and methods:** The study was conducted in 2021 and 2022. 51 nurses working with patients at risk of fracture in the outpatient medical care of the districts of Stara Zagora, Yambol, Shumen, Haskovo, Sliven and Pleven took part in it. The average age of the participants is 47 ± 9.4 years, and their professional experience is more than three years. A survey method was used. **The results** show that nurses do not experience difficulties in using the FRAX tool. Regarding the possibility for nurses to independently determine FRAX in their practice, 92.16% of respondents answered positively. 7.84% of them expressed inability to deal with the calculator. The obtained results allow a precise guideline for the implementation of adequate bone health care. **Conclusions:** The new legislative realities allow health care professionals to demonstrate competence for independent diagnosis of the necessary health care and to achieve success in the prevention of the socially significant disease osteoporosis in the elderly. Use of the FRAX tool by nurses is affordable and will increase their competence in osteoporosis prevention. The involvement of nurses in the bone health care of the elderly is a key resource of modern medical care that must be utilized.

Key words: osteoporosis, healthcare professionals, FRAX, self-assessment, nurses, methodology, algorithm

УДОВЛЕТВОРЕНОСТ НА ПАЦИЕНТИТЕ ОТ РЕХАБИЛИТАЦИОННИТЕ ГРИЖИ В УСЛОВИЯТА НА БОЛНИЧНО ЛЕЧЕНИЕ

С. Мюмюн¹, Н. Сендов²

МБАЛ „Д-р Атанас Дафовски, АД, гр. Кърджали

Резюме. Пред рехабилитаторите се поставят все повече изисквания с оглед на това, че хроничните заболявания или т.нар. „болести на съвременния живот“ са сред най-разпространените причини за физическа неспособност и преждевременна смъртност на населението в световен мащаб. В условията на съвременното здравеопазване все по-осезаемо се обуславя нуждата от оптимизиране на възможностите за развитие, усъвършенстване и подобряване качеството на

предоставяните диагностични, терапевтични и рехабилитационни дейности в унисон със здравните потребности и очаквания на потребителите. **Цел:** Да се изследва удовлетвореността на пациентите в МБАЛ „Д-р Атанас Дафовски, АД, гр. Кърджали, за да се определи достигнатото ниво на качество на рехабилитационните грижи с цел тяхното подобряване и оптимизиране дейността на рехабилитаторите в болнични условия. **Материал и методи:** Използвани са документален метод и анкета за удовлетвореността на пациента. Проведено е анкетно проучване сред 49 хоспитализирани пациенти ползвали рехабилитационни услуги в болницата. Проучването е проведено през месец февруари 2022 г. За целта е използвана специално разработена анкетна карта. Участието на пациентите в пряката индивидуална анкета е анонимно. **Резултати и обсъждане:** Удовлетвореността до голяма степен зависи от достатъчната и поднесена на достъпен език информация относно предстоящите лечебно-диагностични процедури. Всички анкетирани пациенти (100%) посочват, че са били информирани предварително за предстоящите рехабилитационни процедури. На въпрос „Според Вас рехабилитаторите достатъчно внимателни ли са при извършване на процедурите?“, само 2% отговарят отрицателно. Оценката, която са дали за качеството на провежданите рехабилитационни процедури е „Много добра,“ (94%) и „Добра,“ (6%). Незадоволителна оценка не е дал никой от анкетираните. **Изводи:** Резултатите от проведеното проучване на удовлетвореността от рехабилитационните грижи в условията на болнично лечение в МБАЛ „Д-р Атанас Дафовски,“ показват много високи оценки от страна на анкетираните. Работата на рехабилитатора изисква както изключително много професионални знания, така и умения за общуване и личностни качества. Той не само извършва назначените процедури, но помага на пациента да преодолява и психологическите аспекти на влошеното здраве.

Ключови думи: *удовлетвореност на пациентите, рехабилитационни грижи, физиотерапия*

SATISFACTION OF PATIENTS FROM REHABILITATION CARE IN THE CONDITIONS OF HOSPITAL TREATMENT

S. Myumyun¹, N. Sendov²

MHAT "Dr. Atanas Dafovski" AD, Kardzhali, Bulgaria,

Abstract. *More and more requirements are placed on rehabilitators in view of the fact that chronic diseases or the so-called "diseases of modern life" are among the most common causes of physical disability and premature mortality in the global population. In the conditions of modern health care, the need to optimize the opportunities for development, improvement and improvement of the quality of the provided diagnostic, therapeutic and rehabilitation activities in accordance with the health needs and expectations of the users is becoming more and more tangible. **The aim:** To investigate the satisfaction of patients in the MHAT "Dr. Atanas Dafovski", AD, Kardjali, in order to determine the reached level of quality of rehabilitation care in order to improve it and optimize the activities of rehabilitators in hospital settings. **Material and methods:** A documentary method and a patient satisfaction survey were used. A survey was conducted among 49 hospitalized patients who used rehabilitation services in the hospital. The survey was conducted in February 2022. For this purpose, a specially developed questionnaire was used. Patient participation in the direct individual survey is anonymous. **Results and discussion:** Satisfaction largely depends on sufficient and accessible language information about upcoming treatment and diagnostic*

procedures. All surveyed patients (100%) indicated that they were informed in advance about the upcoming rehabilitation procedures. To the question "Do you think the rehabilitators are careful enough when performing the procedures?", only 2% answered negatively. The evaluation they gave for the quality of the rehabilitation procedures carried out was "Very good" (94%) and "Good" (6%). None of the respondents gave an unsatisfactory rating. **Conclusions:** The results of the conducted survey of the satisfaction with rehabilitation care in the conditions of hospital treatment at the MHAT "Dr. Atanas Dafovski", show very high ratings from the respondents. The work of the rehabilitator requires a great deal of professional knowledge as well as communication skills and personal qualities. He not only performs the prescribed procedures, but also helps the patient overcome the psychological aspects of ill health.

Key words: patient satisfaction, rehabilitation care, physiotherapy

СТАЖАНТ-ЛЕКАРСКИТЕ АСИСТЕНТИ И ТЯХНАТА ГОТОВНОСТ ЗА БЪДЕЩА ПРОФЕСИОНАЛНА РЕАЛИЗАЦИЯ

Р. Ереданска

Катедра „Здравни грижи“, Медицински университет - София
Филиал „Проф. д-р Иван Митев“ - Враца

Резюме: Професията „Лекарски асистент“ е една от регулираните медицински професии в направление „Здравни грижи“ в Република България. Упражняването ѝ изисква придобиването на познания по клинични дисциплини по отношение на етиологията, клиниката, диагностиката, лечението и рехабилитацията на заболяванията, както и овладяване на алгоритмите на поведение при спешни състояния. Усвояването на знания в различните научни области води до развитие на личностни качества и компетенции, аналитично мислене и професионално поведение. Заключителният етап на обучението е преддипломен стаж в седми и осми семестър. Провежда се на ротационен принцип в лечебни заведения, получили положителна акредитационна оценка за практическо обучение и преддипломен стаж по професионално направление „Здравни грижи“ на образователно-квалификационна степен „Бакалавър“. **Цел:** Да се анализира подготовката на стажант-лекарските асистенти за тяхната бъдеща професионална реализация, както и тяхната удовлетвореност от усвоените практически умения и възможност за самостоятелна дейност. **Материали и методи:** Изследването се основава на използване на пряка индивидуална анкета сред 22-ма стажант-лекарски асистенти от професионално направление „Здравни грижи“ при Филиал „Проф. д-р Иван Митев“ - Враца към Медицински университет – София през месеците ноември и декември 2022 г. Анкетираните са на възраст от 22 до 49 години. Анкетата е разработена специално за проучването и съдържа 6 въпроса. Преддипломният стаж се провежда в: УМБАЛ „Проф. д-р Александър Чирков“; Първа Частна МБАЛ-Враца; ЦСМП-Враца; МБАЛ „Д-р Стамен Илиев“ АД - гр. Монтана. **Резултати и изводи:** Резултатите от анкетното проучване на стажант-лекарските асистенти по време на техния преддипломен стаж дава реална представа за тяхната готовност за бъдеща професионална реализация. Именно по време на този стаж бъдещите медицински специалисти са придобили самочувствие, изградили са умения за работа в екип. Станали са по-взискателни, по-дисциплинирани, критични и отговорни.

Ключови думи: лекарски асистент, преддипломен стаж, практически обучение, знания, умения

INTERN MEDICAL ASSISTANTS AND THEIR READINESS FOR FUTURE PROFESSIONAL REALIZATION

R. Eredanska

Department of Health Care, Medical University - Sofia
Branch "Prof. Dr. Ivan Mitev" – Vratsa

Abstract: The profession "Medical assistant" is one of the regulated medical professions in the field of "Health care" in the Republic of Bulgaria. Its exercise requires the acquisition of knowledge of clinical disciplines regarding the etiology, clinic, diagnosis, treatment and rehabilitation of diseases, as well as mastering the algorithms of behavior in emergency situations. The acquisition of knowledge in various scientific fields leads to the development of personal qualities and competencies, analytical thinking and professional behavior. The final stage of the studies is a pre-graduate internship in the seventh and eighth semester. It is held on a rotating basis in medical institutions that have received a positive accreditation assessment for practical training and pre-diploma internship in the professional field of "Health care" at the educational and qualification degree "Bachelor". **The aim:** To analyze the preparation of trainee medical assistants for their future professional realization, as well as their satisfaction with the acquired practical skills and the possibility of independent activity. **Materials and methods:** The study is based on the use of a direct individual survey among 22 trainee medical assistants from the professional direction "Health Care" at the "Prof. Dr. Ivan Mitev" - Returning to Medical University - Sofia in the months of November and December 2022. The respondents are aged from 22 to 49 years. The survey was developed specifically for the study and contains 6 questions. The pre-graduate internship takes place at: University General hospital for active treatment "Prof. Dr. Alexander Chirkov"; First Private General Hospital for Active Treatment - Vratsa; Emergency Medical Center - Vratsa; General hospital for active treatment "Dr. Stamen Iliev" - Montana. **Results and conclusions:** The results of the survey of trainee medical assistants during their pre-graduate internship gives a real idea of their readiness for future professional realization. It was during this internship that the future medical specialists gained self-confidence and developed teamwork skills. They have become more demanding, more disciplined, critical and responsible.

Keywords: medical assistant, pre-graduate internship, practical training, knowledge, skills

ЛЕЧЕНИЕ НА ОСТРА И ХРОНИЧНА БОЛКА В ГЪРБА И КРЪСТА С НСПВС И НУКЛЕОТИДИ. ФОКУС ВЪРХУ АЦЕКЛОФЕНАК

Е. Милушев¹, Б. Петров², И. Желязков³, Г. Иванов⁴

¹Неврологична клиника за лечение на болката и неврореабилитация, МБАЛНП „Свети Наум“, София

²Клиника по неврохирургия, УМБАЛ „Проф. д-р Ст. Киркович“, Стара Загора

³Отделение по неврология, МБАЛ „Тракия“, Стара Загора

⁴Унифарма ООД, София

Резюме. Болката в гърба и кръста е изключително често оплакване и засяга над 70% от хората в развитите страни. Нестероидните противовъзпалителни средства (НСПВС) са един от фармакотерапевтичните инструменти, които умело се използват при лумбосакрална болка (LBP). През последните две десетилетия се отчитат ползи и от включването на нуклеотиди и витамини от група Б като допълнение към терапията. **В извършения обзор** бе установено, че НСПВС осигуряват статистически значимо симптоматично подобрение при LBP, а някои проучвания показват, че прилагането на лекарства, съдържащи пиримидинови нуклеотиди, като уридин монофосфат (UMP), уридин трифосфат (UTP) и цитидин монофосфат (CMP) са ефективни при намаляване на интензивността на болката при пациенти с болезнени състояния като диабетна невропатия, болки в гърба и кръста, и травма-компресивни промени. Също така благоприятният ефект на UMP/UTP върху регенерацията на нервите и миелинизацията е доказана в *in vitro* и *in vivo* проучвания. **Заключение:** Ацеклофенак се характеризира с много нисък риск от стомашно-чревни и сърдечно-съдови инциденти и е поне толкова ефективен, колкото другите НСПВС в лечението на болката. Пиримидиновите нуклеотиди, от друга страна, също така доказват ефективност и безопасност в проведените проучвания. Така напълно резонен и логичен е въпросът за комбинираното приложение на ацеклофенак и нуклеотиди при някои състояния, характеризиращи се със смесен тип болка (например LBP). Цитирано е проведено проучване в подкрепа на комбинираната терапия.

Ключови думи: болка в гърба и кръста, проучване, комбинирана терапия

TREATMENT OF ACUTE AND CHRONIC BACK AND LOW BACK PAIN WITH NSAIDs AND NUCLEOTIDES. FOCUS ON ACECLOFENAC

E. Milushev^{1,4}, B. Petrov², I. Zheliazkov³, G. Ivanov⁴

¹Neurological Clinic for Treatment of Pain and Neurorehabilitation, Saint Naum Hospital, Sofia

²Neurosurgery Clinic, UMBAL

"Prof. Dr. St. Kirkovich", Stara Zagora

³Department of Neurology, MBAL „Trakia“, Stara Zagora

⁴Unipharma Ltd., Sofia

Abstract. Back and lower back pain is an extremely common complaint and affects over 70% of people in developed countries. Non-steroidal anti-inflammatory drugs (NSAIDs) are one of the pharmacotherapeutic tools skillfully used in lumbosacral pain (LBP). In the past two decades, benefits have also been reported from the inclusion of nucleotides and B vitamins as an adjuvant therapy. **The present review** found that NSAIDs provided statistically significant symptomatic improvement in LBP, and some studies showed that the administration of drugs containing pyrimidine nucleotides such as uridine monophosphate (UMP), uridine triphosphate (UTP) and cytidine monophosphate (CMP) were effective in reducing pain intensity in patients with painful conditions such as diabetic neuropathy, back and low back pain, and trauma-compressive changes. Also, the beneficial effect of UMP/UTP on nerve regeneration and myelination has been demonstrated in *in vitro* and *in vivo* studies. **Conclusion:** Aceclofenac is characterized by a very low risk of gastrointestinal and cardiovascular events and is at least as

effective as other NSAIDs in the treatment of pain. Pyrimidine nucleotides, on the other hand, have also proven effective and safe in studies. Thus, the question of the combined application of aceclofenac and nucleotides in some conditions characterized by a mixed type of pain (for example, LBP) is completely reasonable and logical. A study was cited in support of combination therapy.

Key words: *back and low back pain, study, combination therapy*

ЗА НУЖДАТА ОТ ЗДРАВНИ ГРИЖИ

М. Петрова

адвокат по медицинско право

Резюме. *Здравните грижи са съществена част от медицинските услуги и здравната помощ. Тяхното значение дълго време беше подценявано под влиянието на редица фактори - negliжиране на заетостта в сектора, ниското заплащане, недостатъчните възможности и механизми за заплащане на оказаните грижи. Пандемията от COVID-19, миграционните процеси в световен мащаб, застаряващото население в страната и недостигът на професионалисти по здравни грижи поставиха под прожектора на вниманието нуждата от добре развити и адекватно регулирани здравни грижи. **Същност на проблема:** Липсата на стандарти по здравни грижи (сестрински, акушерски, фелдшерски и т.н.) оставя без алтернатива за развитие професионалистите по здравни грижи, създава хаос при възлагане на техните задачи, не дава възможност за контрол на дейността, не създава възможности за адекватно изпълнение на услуги, увеличава риска от нарушаване на пациентската и здравна безопасност, лишава от финансиране работещите в сектора. Статията разглежда видовете стандарти според обекта и процеса на стандартизация, минималните изисквания, които могат да бъдат заложиени в тях. Аргументирана е нуждата от стандарт по здравни грижи и какво трябва да съдържа той. **Заключение:** Настоящото изложение цели да покаже нуждата от адекватно нормотворчество в сферата на здравните грижи, както и необходимостта дейностите на различните професионалисти да бъдат ясно дефинирани, според квалификацията и качеството, в което могат да бъдат предлагани. Нормативните промени ще са първата възможна и допустима стъпка към по-добра професионална реализация на професионалистите по здравни грижи, по-висока степен на пациентска удовлетвореност и безопасност и правилна финансова и организационна оценка на здравните грижи.*

Ключови думи: *стандарти по здравни грижи, изисквания, контрол, пациентска и здравна безопасност, финансиране на здравните дейности*

ABOUT THE NEED FOR HEALTH CARE

M. Petrova
medical law attorney

Abstract. Health care is an essential part of medical services and health care. Their importance was underestimated for a long time under the influence of a number of factors - neglect of employment in the sector, low pay, insufficient opportunities and payment mechanisms for the care provided. The COVID-19 pandemic, global migration processes, the country's aging population and the shortage of health care professionals have put the need for well-developed and adequately regulated health care under the spotlight. **Essence of the problem:** The lack of health care standards (nursing, midwifery, paramedic, etc.) leaves health care professionals with no alternative for development, creates chaos when assigning their tasks, does not provide an opportunity to control the activity, does not create opportunities for adequate performance of services, increases the risk of violation of patient and health safety, deprives those working in the sector of funding. The article considers the types of standards according to the object and the standardization process, the minimum requirements that can be laid down in them. The need for a health care standard and what it should contain is argued. **Conclusion:** This presentation aims to show the need for adequate rule-making in the field of health care, as well as the need for the activities of the various professionals to be clearly defined, according to the qualifications and the quality in which they can be offered. Regulatory changes will be the first possible and permissible step towards better professional realization of health care professionals, a higher degree of patient satisfaction and safety, and a proper financial and organizational evaluation of health care.

Key words: health care standards, requirements, control, patient and health safety, financing of health activities